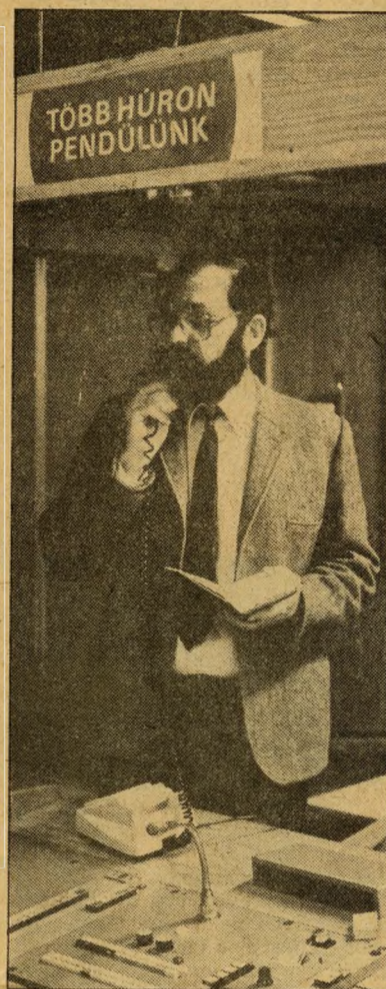

1983. MÁR. 2. 5

244

Egy szakállas úr szelleme a város felett

(Postáját előttem bontja. Az egyikből karikatúra hullik ki: fekete szakállas alak lebeg a város felett, áldásra vagy megadásra emelt kezei közül gázlámpák, liftek, stukkók hullanak alá. Mellékelve a film címe: A fekete szakáll szelleme, és egy kis cetlin a mentegetőzés: — „Ne haragudjék, Ráday úr, ezt nem lehetett kihagyni!” Ráday Mihály fanyarul elmosolyodik. Adások után napi átlagban kétszáz levelet kap, plusz ugyanannyi telefont és üzenetet. Városvédő műsora, amely az Unokáink sem fogják látni címet viseli, tetszésében vetekszik a krimikével. Vállalásában egyedülálló: mozgósít, ízlést nevel, meghökken, elkápráztat, bosszant, izgat, kér, dokumentál és üzen. Bevallom, eme műsor nézése közben gyakran felszisszenek, káromkodok, sőt néha az az érzésem, Kafka Kastélya körül bolyongunk reménytelenül... Ő, nem Rádayra haragszom, meg arra sem, ahogy elővezeti, amit megmutat, hanem amiről és akikkel beszél...)

— Műsora alcímét ismerve mutatós lenne azt mondani, hogy teljes fegyverzetében ugrott ki a Televízió „fejéből” mint Pallas Athéné a Zeuszéből, de — gondolom — a kezdet prózaibb volt...

— Annak idején a Déli pályaudvar átépítésekor a Magyar Nemzetbe írtam egy kis dolgozatot arról, hogy az oda tervezendő irodaházak toronyházként agyon-

A Vajdahunyadvár
szélkakasai
csikorogva vették tudomásul
a betolakodókat

verik majd az egész Vérmezőt. Nem lett toronyház és ez adott egy kis sikerélményt. A Televízió A Hét című műsorában alkalmam nyílt néhány glossza elmondására, amelyek valamiképpen mind a városvédelemmel voltak kapcsolatban. Később kifejezetten erre kaptam lehetőséget a Tere-Fere című magazinban. Amikor a műsor lefutott, annak rendje-módja szerint elkészítettem a nézőktől. De úgy látszik, több volt a dologban, mert másfél év múlva feltámadt és az Unokáink is látni fogják című műsor parafrázisaként önálló műsorként kelt életre. Mi a vállalkozásom alapvető célja? Azt vizsgálni, hogyan sáfárkodunk a múlt, a történelem örökségével, unokáink számára? Milyen várost hagyunk kőbe, fába, vasba, gipszbe vésvé magunk után, ha elmegyünk?

— Mégis... Mostanában mint-ha több szó esne a régi városkép megőrzéséről. Sőt, mintha nem is csak beszéljünk róla. Egyre többször emlegetik a hajdani Főváro-

Nem írjuk meg, hol van ez a telefonfülke, mert holnap kicserélik

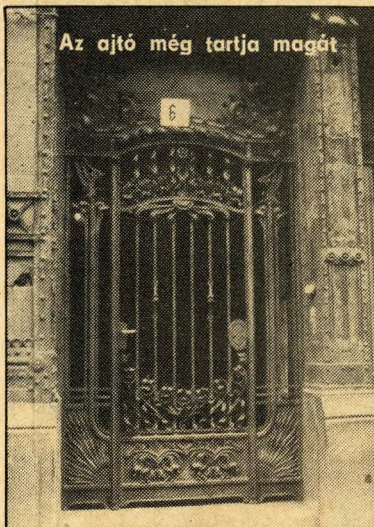
si Közmunkák Tanácsát. Ez a hivatal gyakorlatilag egész Budapestet felügyelte, építészeti és özszehangolta, véleményezési és vétőjoga volt. Magyarán szólva a városkép bármiféle változtatásához a beleegyezésük kellett. Nemhiába tisztelhattuk soraikban legnagyobb építészeinket. 1949-ben aztán sok más egyéssel ez a hivatal is megszűnt...

— Igen. Akkoriban olyan volt a politikai légkör, hogy mindent, amit az előző korok hagytak ránk, „bunzsoá örökség”-nek címezték. Az akkor alakuló Budapest Főváros Tanácsa lett volna hivatalra arra, hogy ellássa az elárvult funkciót. Az elvi lehetőség erre megvan, de a gyakorlat más. Számtalan hatóság, hivatal tevékenykedik városzerte. Építkezések kezdődnek és fejeződnek be. Az ellenőrzés, úgy látszik, megoldhatatlan.

Alakulóban van a Budapesti Városszépítő Egyesület. Terveink szerint olyan társadalmi közreműködéssel fungálna, hogy joga lenne megtekinteni, megtárgyalni a városkép formálásában szerepet játszó terveket. Egylet — tehát cipésztől egyetemi tanárig minden olyan ember a tagja lehetne, akinek fontos ez a város. Hiszen akkor értjük meg egy nagyváros nehézségeit, problémáit, ha magunk is valahol részt vállalhatunk benne.

(Akkor talán nem történik meg, ami pedig megtörtént, hogy a metró egyik felszíni csarnoka építési engedély nélkül épül meg. Hogy magasházakat építenek Buda egyik vadregényes helyén, nem törődve a hangos felháborodással. Hogy gyönyörű műemlék-épületek mennek végérvényesen tönkre, mert sorsuk a tulajdonos számára érdektelen.)

— Ha televíziós műsora nyomán készült könyvét lapozgatjuk, tagadhatatlanul érződik az a régi városképi harmónia, aminek ma nyoma sincs. Akkoriban az épülethez idomult (persze nem a külvárosokra, szegénynegyedekre gondolok!) a környezet: stílusos lámpák világítottak meg stílusos köztéri padokat. Illő kerítések öveztek gusztusos tereket, még a vattacukor pálcáját is szemre kellemes szemétkosárba

Az ajtó még tartja magát

Liftszerelés, teljes pusztítással

Egy hirdetőoszlop az ántivilágból — csak volt!

lehetett ejteni. Mi van ma? Mi történt? Bizonyára nem arról van szó, hogy: akkor volt izlése az embereknek, ma meg nincs?

— Egészen más korszakban éltek. Minden díszesebb, hangsúlyosabb volt. A modern korban, úgy tűnik, nem kell díszes dolgokat csinálni. Lakótelepre valóban szükségtelen, de a történelmi városrészekben bizony szembeötlő a diszharmónia. Az ízlésbeli igénytelenség nem tegnapról mára született. A szűkös ötvenes években ez nem volt fontos. Most pedig valahogy nem akar „összejönni”.

(Igen jó példa erre a műsorban is sokat emlegetett lámpa, utcai pad és szemétyűjtő hármassal. Meghagyom, a tény nem falrengető, de a hulladékgyűjtők évről évre otrombábbak, feltűnőbbek és rondábbak. A legújabbak már el is olvadnak, mert nemcsak rikítanak, de gyúlékonyak is. Mostanában találkoztam egy még vadonatújabb bádogni torzszüleménnyel: négy vastag lábán áll, beledobni a szemetet nem lehet, mert a „szája” a postaláda mintájára zár, kiönteni nem lehet belőle, mert a zsanérok azonnal eltömődnek. Viszont masszív, és jó drága lehet!)

— Honnan ered az a szemlélet, hogy nálunk a régit, az öreg pusztítani, cserélni és eldobni kell? Miért csak mostanában kezd fontos lenni az, hogy a városrészeket nem leradírozni, hanem felújítani kell és régi szépségében ragyogtatni? Miért, hogy külföldön annyi szép példát látunk arra, hogy megőrzik az ódon negyedek hangulatát, de nekünk Óbudát és a Tabánt ma már csak kuplák és építészettörténelmi könyvek idézhetik fel?

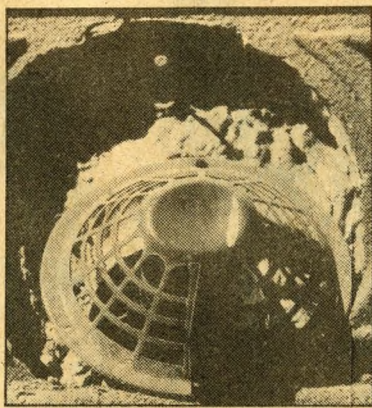
— Ennek rengeteg összetevője lehetett. A legkézenfekvőbb magyarázat az, hogy Budapestben óriási volt a lakáshiány. Az ötvenes években a lakásépítés leállt, természetesen a megóvás, felújítás is. 1956 után azonban az iparosított lakásépítés lett a gyakorlat, és ennek megfelelően a házigyári technológiát szolgálta az

És egy darab pusztuló múlt...

Mállékony élőkép a Rudas László utcából

Panthera Leo —élt a konvektor beszereléséig

még újabb, még a legújabb lehet a legjobb. A gyerekeknek nincs mit megszeretni, megszokni, megbecsülni, megóvni, mert mire ez a folyamat végbemenne, a kötődés tárgyát régen kicserélték. Helyette van az új, szintelen, szagtalan, jellegtelen. Tehát bárhol a világon behelyettesíthető. Azt olvastam, hogy ha Dosztojevskij feltámadna, Leningrád utcáin ma sem tévedne el. Ne is gondoljunk rá, mi lenne, ha szegény Ybl Miklós kikelne a sírjából!

— Ebben az országban vannak hivatalok, amelyek úgy viselkednek, mintha hatóságok volnának. Ebben az országban az állam lakást ad az embereknek, hozzá azonban semmiféle garanciát nem ad arra nézve, hogy a lakhatási jogon kívül bármi köze is lehet a lakónak a lakóházhoz. A sokat ostromozott közöny valószínűleg innen ered. Műsorával arra biztatja az embereket, hogy szóljanak bele az őket érintő döntésekbe. Mi több, ha sértik az érdekeiket, érzék el, hogy változtassanak rajtuk. Nem hívta ki maga ellen a hivatalok haragját?

— A hivatalok a labdát rendszerint azzal dobják vissza, hogy nincs pénz! De: egy liftrács megóvása, egy lámpa felújítása, egy portál megőrzése nem pénz kérdése. Gondolkodás és szemlélet kérdése. Még az is megtörténhet, hogy eme intézmények gazdálkodási gyakorlata olyan, hogy az olcsó munka senkinek nem érdeke. A totális csere, az igen, az hoz a konyhára. A gondolkodásmódon, a rossz beidegződésen sem ártana változtatni: külföldön például nem verik szét a régi lifteket, hanem átszerelik hívőrendszerré.

Természetesen, vannak, akik fellépésem miatt nem szeretnek. Akik úgy érzik, hogy a munkakörükbe szólok bele. Ugyanakkor tanácsai vezetők, párttitkárok és vállalati vezetők érzik, hogy megérett az idő a szemléletmód megváltoztatására. Nagyon sokszor múlik a döntés egyénen, és vannak emberek, akik presztízsnak tekintik, hogy az ő szavuk döntsön. Akkor is, ha a döntés rossz. Vannak persze szövetségeseim; vezetők is, egyszerű emberek is, egyetemisták, művészek, újságírók, szocialista brigádok, akik és amelyek érzik a dolog fontosságát.

(Mindenkinek megvannak a történetei az IKV-ról. Rendszerint abszurd komédiák ezek. A lakás, amelyben lakom, az államé. En bérlem, nemsokára tisztos összegért. De nem tudom, hogy ki, mikor, mit dönt a lakásom felől? Az említett épület főútvonalon van, kívülről kipucolt, be-meszelt százéves „Potemkinház”. A lépcsőház lerohadt, mocsos, bűdös, az egész ház alá van dúcolva. Durva beavatkozások nyomait felületes malterozás csúfítja, a meszelés öreg, kopott, ázott, a lépcsőházi ablakok zárhatatlanok. És akkor január másodikán megjelent két férfi és egy-heti leírhatatlanul zajos munkával lépcsőt „éresített”. De csak az első emeletig. Az utolsó forduló előtt úgy eltűntek, ahogy jöttek. Lehet, hogy ez volt ebben a házban az IKV szerint a leg-sürgősebb feladat?)

— Azt mondta, vannak szövetségesei. Ahoqy a műsorban látom, vannak eredményei is.

— Igen. A lámpaügy megoldódott, a liftrácsok megmentése is halad. Akad már felújított telefonfülke is. Egyre-másra alakulnak a gazdasági munkaközössé-

gek kőfaragására, műkőkészítésre, vasöntésre. Tehát lesznek, akik megóvják, felújítják régi fényükben a házakat. Épületek menekülhetnek meg, mert az emberek soha nem látott lelkesedést fedeznek fel magukban „saját” állami házuk iránt. A VIII. kerületiek közül sokan nem is tudták, hogy egykori főúri palotákban főzik a vacsorát. Leválasztott lakások tömege van ilyen épületekben. A műsor kezdetben csak azt akarta megmutatni, hogy a város, a szűkebb környezetünk tele van apróbb-nagyobb szépségekkel, különlegességekkel. Akkor még csak annyit akartam mondani, hogy ezeket meg kell menteni. Most már az a kérdés, hogyan? A nézők írnak, ötleteket adnak, segíséget, közreműködést ajánlanak.

(Az építőmérnöki kar felvételi vizsgáján egy szigorú tanár minden jelöltől megkérdezte, ismeri-e a várost? Ki merte azt mondani, hogy nem? — Akkor, fiam — kérte — meséld el, hogy a Gellért tértől a Körtérig hány szobor van? Rendszerint hallgatás volt a válasz...)

— Nem fárasztja ennek a műsornak a szervezése, adminisztrálása, ügyvitel? Nem érzi néha a „lavinaveszélyt”?

— Fáraszt, hogyne fárasztana. Igazán ki tudok jönni a sodromból, de az adásban már nagyon higgadtan „teritem a lapokat”. A városvédő tevékenység hihetetlenül időigényes, keserves munka. Igyekszem annyit vállalni belőle, amennyi nem megy az operatőri munkám rovására a Televízióban. A műsorral nem az a céloom — még egyszer szeretném hangsúlyozni —, hogy az ellenségeim számát szaporítsam, inkább az, hogy a híveket gyarapítsam.

— Ifjúsági lap vagyunk. Mi is csak szégyenkezni tudunk a Zsolnay-kút letipróján, a Sziklai Sándor utcai „csúzlíkirályon”. Nem erre gondolok persze, amikor azt mondom, hogy az ifjúságban felesleges energiák vannak. Hogyan lehetne ezt a jó ügy, jelen esetben a városvédelem szolgálatába állítani?

— Nagy segítségünkre lenne a KISZ KB, ha olyan központi táborokat szervezne, amelyek kivételesen nem új építkezéseken működne, hanem „Karbantartó-városvédő” táboroként az IKV-k mellett. Elvállalva olyan munkákat, amelyekre az IKV-nak nincs embere. Meggyőződésem, ha egy rozsdás erkélyrácsot valaki megtisztít a szennytől és meglátja, felfedezi annak szép, nemes véréit, az előbb-utóbb közelebb fogja érezni magához azt a helyet is, ahol lakik. Talán még meg is fogja becsülni. Iskolákban a környezetismereti órák sokat segíthetnek; megtudtam, hogy a Vörösmarty Gimnáziumban megalakult az első „Városvédő kör”.

— Hol lakik a magánember Ráday Mihály?

— A Vár alján egy szuterénlakásban.

— S mi a legnagyobb kívánsága?

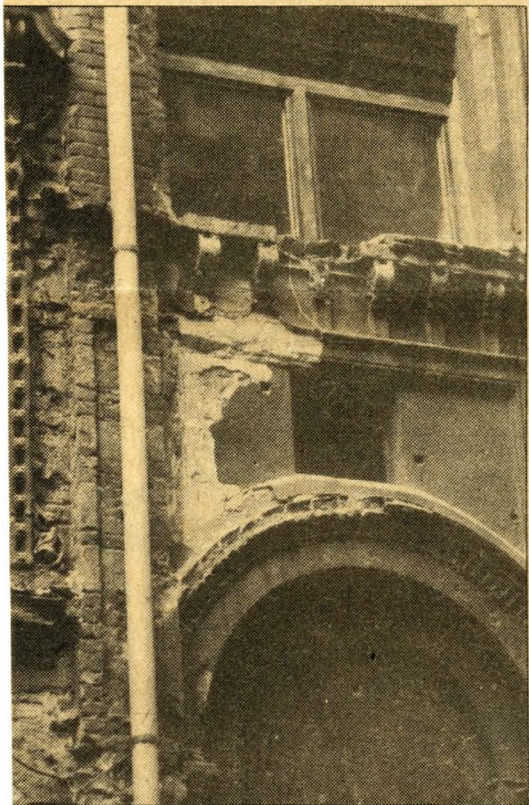
— Hogy egyszer valamikor ne legyen igaza a műsorom címének!

Seszták Ágnes

(Fotók: Ráday Mihály, Reisz Iván, Novota Róbert, Szabó Róbert)

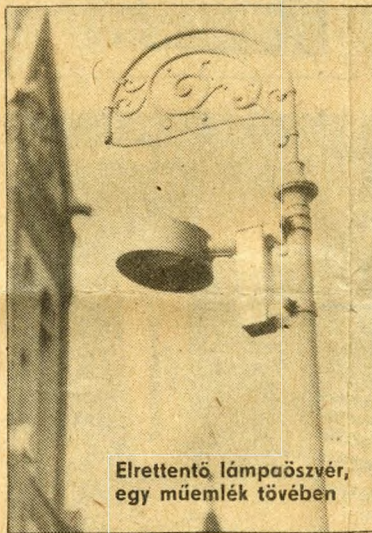
Ha Ybl Miklós feltámadna és ellátogatna a Várkert-Bazárba...

Most már cserélhetik a csatornát...

egész építőipar. Azok a műhelyek, amelyek a díszes, manufaktúrális dolgokat készítették, tönkrementek, bezártak. Munkájukra nem volt igény. A tömegtermelésre beállt cégek a régi városrészekkel nem tudtak mit kezdeni. Ők csak mennyiséget tudtak produkálni. A hatalmas villákat, palotákat feldarabolták lakásoknak. Ezeknek a halála a modernizálás. Meg kellene őket menteni, mert már így is sok mindentől örökre el kell búcsúznunk.

(Lassan tanulmányköteteket tölt meg az aggodalom, hogy a mai fiatalság gyökértelen, kozmopolita, nincs benne egy csipetnyi nemzeti érzés sem. Nem érzi magáénak az országot, a várost, amelyben él. Történelmi ismeretei hézagosak, eseményei nincsenek, közönyösen rombol, és hülye jelmondatokat fest a vadonatúj irodaházak oldalára. Bizony! De

Elrettentő lámpaöszvér, egy műemlék tövében

Ez az a bizonyos stílusos, senki szemét nem zavaró szemégyűjtő kosár (technológiája pofonegyszerű, fel kell fordítani)

vajon elgondolkodott-e rajta valaki, hogy a jellegtelenül egyforma lakótömbök nem csábítanak lokálpatriotizmusra. Hogy a gyerekek kiskorától azt látja maga körül, hogy lebontanak, eltüntetnek, földbe taposnak, kivágnak, leaszfaltoznak. Hogy ami régi — az korszerűtlen, divatjamúlt, túlhaladt, ósdi. Hogy csak az új, a